

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

20 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

Protokolant Anna Młyniec

po rozpoznaniu na rozprawie 20 czerwca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości S. w W. w upadłości likwidacyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 5 października 2021 r., I ACa 595/21,
w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości S. w W. w upadłości likwidacyjnej
w W.
przeciwko Skarbowi Państwa-Prezydentowi miasta st. Warszawy
o zapłatę,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanej.**

A.W.

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

UZASADNIENIE

Powód Syndyk masy upadłości S. w W. w upadłości likwidacyjnej wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta m. st. Warszawy kwoty 119.974 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 31 października 2017 r., z zastrzeżeniem ograniczenia odpowiedzialności za tę wierzytelność do nieruchomości położonej w G., złożonej z działek nr [...] i nr [...]1 i objętej księgą wieczystą nr [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Sieradzu, na której wierzytelność zabezpieczona jest hipoteką umowną łączną do kwoty 1.470.000 zł.

Pozwany Skarb Państwa - Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 7 maja 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy ustalił, że działalność K. w W. (dalej – K.) była regulowana ustawą z 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2024 r., poz. 512; dalej u.s.k.o.k.), ustawą z 16 września 1982 r. - Prawo Spółdzielcze (Dz.U. z 2024 r., poz. 593; dalej – pr. spółdz.) oraz Statutem. Na podstawie § 2 ust. 2 i § 65 Statutu, K. udzielała kredytów i pożyczek wyłącznie członkom S. w W. i na ich zlecenie dokonywała rozliczeń finansowych. Przyznanie kredytu uzależniała od zdolności kredytowej członka, który obowiązany był przedłożyć na żądanie K. dokumenty i informacje niezbędne do dokonania jej oceny. K. mogła żądać od członka stosownego zabezpieczenia kredytu (pożyczki), stosownie do szczegółowych warunków określanych przez zarząd.

2 czerwca 2014 r. Ł. R. złożył wniosek o przyznanie kredytu na zakup domu na rynku wtórnym. Podał, że ma wykształcenie wyższe, jest zatrudniony na stanowisku Dyrektora Operacyjnego w Spółce I. Sp. z o.o. w R., w wymiarze pełnego etatu, z wynagrodzeniem miesięcznym w kwocie 40.500 zł brutto na podstawie umowy z 8 lutego 2013 r.; jego średnie miesięczne wynagrodzenie za okres ostatnich trzech miesięcy wynosi 27.340,59 zł. Do wniosku dołączył umowę o pracę oraz informację miesięczną dla osoby ubezpieczonej.

3 czerwca 2014 r. Ł. R. złożył deklarację członkowską w K., prowadzącej dla niego rachunek oszczędnościowo - rozliczeniowy. 13 czerwca 2014 r. pomiędzy Ł.

R. a K. zawarta została umowa kredytu zabezpieczonego hipoteką Nr [...] na zakup nieruchomości gruntowej w G., dla której Sąd Rejonowy w Sieradzu prowadzi księgę wieczystą KW [...]. Kwota kredytu wynosząca 980.000 zł miała być wypłacona przelewem na oznaczony rachunek. Kwota do spłaty przez kredytobiorcę w dniu zawarcia umowy wynosiła 1.873.441,28 zł i miała być spłacona z należnymi odsetkami do 3 czerwca 2024 r. Integralną część umowy kredytu stanowił Regulamin i harmonogram spłaty kredytu, Tabela opłat i prowizji, dyspozycja spłaty kredytu.

13 czerwca 2014 r. Ł. R. wydał wykonane w tym samym dniu dyspozycje co do kwoty kredytu. Na podstawie tej dyspozycji kwota z umowy wynosząca 980.000 zł została przelana na rachunek A. R. Pozostałe dyspozycje obejmowały pokrycie kosztów ubezpieczenia i zawarcia aktu notarialnego.

13 czerwca 2014 r. przed M. S., zastępcą notariusza A. K. sporządzony został akt notarialny, w którym A. R., działająca jako pełnomocnik dalszy w imieniu i na rzecz L. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji w S. oświadczyła, że Spółka na podstawie umowy sprzedaży z 30 maja 2014 r. jest właścicielem niezabudowanej nieruchomości w G., w gminie W., stanowiącej działki nr [...] i [...]1, o powierzchni 2,3 ha, dla której Sąd Rejonowy w Sieradzu prowadzi księgę wieczystą [...]. Ł. S. - Wiceprezes Zarządu K. i M. G. - Dyrektor Biura Zarządu K. 10 czerwca 2014 r. wydali zaświadczenie bez numeru i znaku, z którego wynika między innymi, że K. udzieliła Ł. R. kredytu w kwocie 980.000 zł, a zabezpieczeniem jego spłaty ma być hipoteka łączna do kwoty 1.470.000 zł, w tym wierzytelność główna w kwocie 980.000 zł, odsetki od udzielonego kredytu, odsetki kapitałowe, odsetki od należności przeterminowanych, odsetki za zwłokę, opłaty sądowe od kwoty zobowiązania, koszt odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, koszty postępowania egzekucyjnego do kwoty 490.000 zł na pierwszym miejscu na nieruchomości w G.. A. R. złożyła oświadczenie o ustanowieniu hipoteki o przytoczonej treści.

W związku z umowami kredytu zawartymi przez K. w 2014 r. toczyło się i toczy wiele postępowań karnych, które dotyczącą osób związanych z K. i L. sp. z o.o. 2 czerwca 2015 r. Prokuratura Okręgowa w Gorzowie Wielkopolskim przedstawiła zarzuty M. G. dotyczące tego, że w okresie od lutego 2009 r. do października 2014 r. w W., pełniąc funkcję wiceprezesa Zarządu K. i będąc zobowiązanym do

zajmowania się jej sprawami majątkowymi wziął udział w zorganizowanej grupie przestępczej, której celem było uzyskanie kredytów przez podstawione osoby, na podstawie podrobionych zaświadczeń o zatrudnieniu i wysokości wynagrodzenia oraz aktów notarialnych dotyczących ustanawiania hipotek stanowiących zabezpieczenie kredytów i pożyczek na nieruchomościach o znacznie zawyżonej wartości, co stanowiło istotne okoliczności dla uzyskania kredytów i pożyczek, czym działał na szkodę K., tj. o czyn z art. 258 § 1 k.k. Zarzut ten dotyczył również kredytu udzielonego Ł. R.. M. G. zarzucono, że w okresie od 3 czerwca 2014 r. do 10 czerwca 2014 r. w W., pełniąc funkcję wiceprezesa K. i będąc z tego tytułu zobowiązanym do zajmowania się jej sprawami majątkowymi, w celu uzyskania przez Ł. R. kredytu Nr [...] w kwocie 980.000 zł, wziął udział w udzielaniu kredytu na podstawie poświadczających nieprawdę dokumentów w postaci zaświadczenia o zatrudnieniu i wysokości osiąganych dochodów w firmie I. Sp. z o.o. w R., umowy o pracę, druków ZUS RMUA za okres od 3 czerwca 2014 r. do 10 czerwca 2014 r., zabezpieczonego nieruchomością znacznie zawyżonej wartości, mając świadomość, że Ł. R. nie ma zdolności kredytowej, a przedłożone przez niego dokumenty poświadczają nieprawdę, w wyniku czego doszło do zawarcia umowy kredytu, a uzyskaną sumę przekazano innym osobom, czym wyrządzono znaczną szkodę K. w kwocie 980.000 zł. Zarzuty uczestnictwa w zorganizowanej grupie przestępczej przedstawiono również drugiemu z członków Zarządu K. – M. G., przy czym zarzut ten obejmował również polecenie udzielenia kredytu w oparciu o sfalszowane lub poświadczające nieprawdę dokumenty, czego miał świadomość biorąc udział w zorganizowanej grupie przestępczej. Zarzuty co do zawarcia umów i pożyczek zabezpieczonych na nieruchomościach L. sp. z o.o. oraz tych, w których posłużono się zaświadczeniami i umowami mającymi pochodzić od T. Sp. z o.o. postawione zostały też Z. T., J. R. i Ł. S.. Zarzuty zostały postawione również osobom działającym w imieniu L. Sp. z o.o., w tym N. K..

W związku z udziałem w grupie przestępczej w okresie od 22 stycznia 2014 r. do 10 października 2014 r. zarzuty postawiono A. K., notariuszowi w W., który sporządził akt ustanowienia hipoteki, z której powód wywodzi roszczenia. A. K. wyjaśnił, że kiedy w 2013 r. w jego kancelarii notarialnej w W. zaczęły pojawiać się stale osoby, które przyprowadzały ze sobą tzw. „słupów” z żądaniem sporządzenia

określonych aktów notarialnych, na polecenie P. P., w obawie o zdrowie i życie własne i swojej rodziny, przeprowadzał żądane czynności.

W postępowaniu przygotowawczym Ł. R. podał, że ma wykształcenie podstawowe. Z zawodu jest operatorem ładowarki i pracuje w zawodzie mechanika w firmie U. w P.. Miesięcznie uzyskuje wynagrodzenie w kwocie 2.500 zł. Przyznał się do zarzucanych mu czynów i wyjaśnił, że gdy stał pod sklepem w miejscowości J. podszedł do niego mężczyzna w wieku 35 lat i zaproponował, że za podpisanie dokumentów otrzyma kwotę 3.000 zł. Podpisał dostarczone mu dokumenty w miejscowości położonej niedaleko W., za co otrzymał 200 zł.

Wyrokiem z 16 marca 2017 r. Ł. R. został przez Sąd Okręgowy w Szczecinie uznany za winnego tego, że w okresie od 3 czerwca 2014 r. do 13 czerwca 2014 r. w W., W.1, S. i innych miejscowościach, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził K. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem znacznej wartości w kwocie 980.000 zł w ten sposób, że przedłożył uprzednio przekazane mu przez inne osoby, poświadczające nieprawdę dokumenty o istotnym znaczeniu dla uzyskania kredytu w postaci umowy o pracę z 8 lutego 2012 r. z firmą I. Sp. z o.o. w R., na stanowisku Dyrektora Operacyjnego z uposażeniem miesięcznym 40.500 zł brutto, zaświadczenia o zarobkach z 2 czerwca 2014 r. z tytułu pracy w tej firmie, raportów miesięcznych ZUS RMUA o wysokości odprowadzanych składek na ubezpieczenie społeczne w okresie od marca 2014 r. oraz operatu szacunkowego obejmującego znacznie zawyżoną wycenę nieruchomości w G., gmina W., należącej do L. sp. z o.o., wprowadzając w ten sposób w błąd pracowników K. zarówno co do swojej zdolności kredytowej, jak i tożsamości osób, na rzecz których faktycznie miał zostać udzielony kredyt, w wyniku czego doszło do zawarcia z nim 13 czerwca 2014 r. przez K. umowy kredytu nr [...], zabezpieczonego na nieruchomości, po czym kwotę udzielonego kredytu we wskazanej uprzednio wysokości pobrał wraz z innymi osobami, nie mając zamiaru spłaty kredytu i działając tym samym na szkodę K..

Postanowieniem Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 5 lutego 2015 r. ogłoszona została upadłość K., a postanowieniem z 19 marca 2015 r. zmieniono formę prowadzenia postępowania upadłościowego z układowego na

obejmujące likwidację majątku upadłego.

29 października 2015 r. i 15 grudnia 2015 r. Syndyk masy upadłości K. wezwał Ł. R. do spłaty zadłużenia w łącznej wysokości 193.181,73 zł z umowy nr [...], w tym zaległego kapitału w kwocie 45.721,32 zł, odsetek umownych w kwocie 145.938,33 zł, odsetek karnych w kwocie 1.441, 08 zł oraz kosztów windykacji w kwocie 27 zł, w terminie 7 dni od doręczenia wezwania, a 10 lutego 2016 r. wystosował do niego oświadczenie o wypowiedzeniu umowy.

Postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z 13 lutego 2017 r. spółka L. sp. z o.o. została wykreślona z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego.

22 września 2017 r. Syndyk Masy Upadłości K. zwrócił się do Starosty Ł. o wydanie decyzji w przedmiocie stwierdzenia nabycia przez Skarb Państwa własności nieruchomości w związku z prawomocnym wykreśleniem Spółki L. Sp. z o.o. w likwidacji z KRS. Poinformowano go, że na skutek jego wniosku zostało wszczęte postępowanie administracyjne.

6 lutego 2018 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg rachunkowych K., stwierdzający, że w księgach tych figuruje wymagalne zadłużenie Ł. R. w kwocie 1.357.260,36 zł.

Sąd Okręgowy uznał, że powód ma legitymację do dochodzenia roszczenia, gdyż po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej K. postępowania dotyczące jej masy upadłości muszą być prowadzone przez syndyka lub przeciwko niemu. Legitymacja procesowa bierna pozwanego, co do zasady wynikała z art. 25e ust. 1 i 2 ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2023 r., poz. 685; dalej – ustawa o KRS). Skarb Państwa ponosi bowiem odpowiedzialność z mienia nabytego na podstawie tego przepisu za zobowiązania podmiotu wykreślonego z rejestru KRS. Nabycie przez Skarb Państwa własności nieruchomości albo użytkowania wieczystego stwierdza, w drodze decyzji, starosta właściwy ze względu na miejsce jej położenia. Właściciel nieruchomości Spółka L. sp. z o.o. w W. została wykreślona z Rejestru Przedsiębiorców KRS na mocy postanowienia z 13 lutego 2017 r., które uprawomocniło się 20 kwietnia 2017 r., wskutek czego Skarb Państwa mógł nabyć nieodpłatnie z mocy prawa, własność nieruchomości, zabezpieczonej

hipoteką umowną na rzecz K., pozostałej po wykreślonym z KRS podmiocie. W art. 25e ust. 1 i 2 ustawy o KRS ustawodawca nie wprowadził domniemania, że zawsze i w każdym wypadku takie mienie istnieje, i zawsze i w każdym wypadku Skarb Państwa odpowiada wobec wierzycieli zlikwidowanego podmiotu. Istnienie mienia powinien wykazać (uprawdopodobnić) wierzyciel. Powód nie przedstawił dowodu, z którego wynikałoby, że pozwany nabył nieruchomości w G..

Sąd Okręgowy uznał, że nawet gdyby pozytywnie zweryfikować legitymację pozwanego, to żądanie powoda było bezzasadne z innych przyczyn. Powód dochodził wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie, stosownie do art. 65 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r., poz. 1984; dalej – u.k.w.h.). Hipoteka jest prawem akcesoryjnym wobec wierzytelności, która jako prawo główne rozstrzyga o jej losie i wpływa na powstanie, zakres, treść, wykonywanie i realizację hipoteki. Wierzytelność, którą zabezpiecza hipoteka wpisana na nieruchomości w G. miała wynikać z umowy kredytu z 10 czerwca 2014 r. zawartej między Ł. R. i K.. Umowa ta, jako czynność sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, jest na podstawie art. 58 § 1 k.c. nieważna. W ocenie Sądu Okręgowego prawomocny wyrok skazujący Ł. R. i przedstawicieli K., jest wiążący w sprawie w zakresie, w jakim potwierdzał, że wskutek wyczerpania przez sprawców znamion czynów zabronionych (m.in. oszustwa z art. 286 k.k.) doszło do zawarcia przez nich umów kredytu, przy czym zawarcie umowy należy tu rozumieć wyłącznie w znaczeniu prawnokarnym, które różni się od rozumienia tego pojęcia na gruncie prawa cywilnego materialnego. Sprawcy podjęli czynności mające doprowadzić do zawarcia umowy w celu przestępczym, na podstawie sfalszowanych dokumentów, nie mając zamiaru w istocie zawrzeć umowy kredytowej. Skoro nie powstała wierzytelność o spłatę kredytu, to nie istnieje też hipoteka, jako prawo mające ją zabezpieczać.

Wyrokiem z 5 października 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego z 5 października 2021 r. Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i ocenę prawną sprawy, poza stwierdzeniem, że nieważność umowy kredytu, z której wierzytelność ma zabezpieczać hipoteka wynika z jej sprzeczności z prawem lub też zawarcia w celu obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.). W ocenie Sądu Apelacyjnego przyczyną

nieważności umowy kredytu jest pozorność oświadczeń woli złożonych przez osoby występujące jako jej strony (art. 83 § 1 k.c.). Pod złożonymi oświadczeniami nie ukrywały one jednak innej czynności prawnej, lecz działały ze z góry powziętym zamiarem stworzenia pozorów czynności, która uszczupli majątek K.. Nie może być udzielona ochrona prawna prawom podmiotowym, które K. wywodzi z czynności przestępczych. Kompensaty uszczerbku w majątku, którego wskutek tych działań przestępnych doznała K., może ona dochodzić w ramach reżimu odpowiedzialności deliktowej.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 5 października 2021 r. powód zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, tj. art. 11 k.p.c., przez przyjęcie, że Sąd Apelacyjny jest związany prawomocnym wyrokiem karnym skazującym kredytobiorcę Ł. R. i jednocześnie, że K. był wiadomy przestępczy cel zawarcia kredytu, podczas gdy z art. 11 zdanie 1 k.p.c. wynika, że ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym co do faktu popełnienia czynu zabronionego przez określoną osobę na szkodę konkretnej osoby, kwalifikacji prawnej tego czynu, stopnia oraz okoliczności czasu, miejsca i sposobu jego popełnienia, a Sąd Okręgowy w Szczecinie w sentencji prawomocnego wyroku z 16 marca 2017 r., III K 290/16, skazującego Ł. R. za zarzucany mu czyn przestępczy, ustalił między innymi, że wprowadził on pracowników K. w błąd i działał na szkodę K., w konsekwencji Sąd Apelacyjny niezasadnie przyjął, że (i) po obu stronach umowy kredytu miała miejsce zgoda co do sprzecznego z prawem celu czynności i braku zamiaru jej wykonania, (ii) po obu stronach istniał zamiar wywołania pozornego charakteru umowy kredytu, (iii) sprzeczne z prawem nie były jedynie okoliczności towarzyszące zawarciu umowy kredytu; - art. 382 k.p.c. w związku z art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że umowa kredytu miała charakter pozorny, pozaprawny cel zawarcia umowy przyświecał bowiem obu jej stronom.

Powód zrzucił też, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. przez zastosowanie do oceny skutków umowy kredytu i art. 83 § 1 k.c. przez uznanie, że umowa kredytu jest pozorna, gdyż po obu stronach brak było zamiaru jej faktycznego wykonania.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ze zdania pierwszego art. 11 k.p.c. wynika, że wiążące dla sądu w sprawie cywilnej są ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Jak wyjaśnił już Sąd Najwyższy (zob. np. wyroki z 23 czerwca 2017 r., I CSK 614/16, z 25 listopada 2015 r., II CSK 683/14, z 9 kwietnia 2015 r., II CSK 363/14, z 10 lipca 2013 r., V CSK 393/12, z 10 lutego 2010 r., V CSK 267/09) istota związania sądu cywilnego skazującym wyrokiem karnym wyraża się w tym, że w skład podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu cywilnego wchodzi czyn opisany w sentencji karnego wyroku skazującego, a sąd cywilny jest pozbawiony możliwości dokonywania ustaleń w tym zakresie. Związanie to ogranicza się do faktu popełnienia przestępstwa. Nie są zatem wiążące w postępowaniu cywilnym wszystkie ustalenia faktyczne, których dokonał sąd w motywach wyroku karnego. W postępowaniu cywilnym możliwe jest zatem dokonanie takich dodatkowych ustaleń odnoszących się do czynu i istotnych z punktu widzenia przesłanek odpowiedzialności cywilnej jego sprawcy, które nie były istotne dla określenia znamion przestępstwa i podstaw odpowiedzialności karnej.

W świetle art. 11 k.p.c. wydanie wyroku skazującego za przestępstwo oszustwa Ł. R., który przy zawieraniu umowy z 13 czerwca 2014 r. wystąpił jako kredytobiorca, było dostateczną przesłanką do wnioskowania, że w istocie nie miał on woli wystąpienia do K. o środki na pokrycie ceny zakupu nieruchomości od L. sp. z o.o. w W. i nie miał też zamiaru zwracać przyznanych mu środków w ratach w celu zaspokojenia wierzytelności K.. Dokonał czynności ze świadomością, że kwota wypłacona mu przez K. trafi na konto osoby podającej się za pełnomocnika Spółki L. sp. z o.o. w W., że on nie kupi nieruchomości za te środki, a jedynie uzyska niewielkie wynagrodzenie za to, że zgodził się podać nieprawdziwe dane przy zawieraniu umowy, w celu ich ujawnienia w dokumentacji K..

Z ustaleń stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia wynika, że osobom pełniącym funkcje członków zarządu K. postawiono zarzuty działania

w zorganizowanej grupie przestępczej w celu wyprowadzenia z niej środków we współdziałaniu z osobami podającymi nieprawdziwe dane na temat ich zatrudnienia, dochodów i przeznaczenia środków pozyskiwanych na podstawie umów kredytowych. Zarzuty postawione zostały między innymi M. G. i obejmowały czynności podjęte przez niego w celu zawarcia umowy kredytu z Ł. R.. Skoro członkowie zarządu K. przyznali się do zarzucanych im czynów, opisali sposób przestępnego działania, w którym uczestniczyli, to niewydanie w stosunku do nich orzeczeń skazujących nie było przeszkodą do poczynienia przez Sądy *meriti* ustaleń na temat rzeczywistego celu umów, jakie na ich polecenie jako piastunów organów K., zawierała ona z osobami przysyłanymi w celu wyłudzenia środków pozostających w jej dyspozycji pod pozorem zawierania umów kredytowych. Teoria działania osoby prawnej przez jej organy zakłada, że czynności piastunów organów osoby prawnej podjęte w jej imieniu, zarachowane zostają jako działania tej osoby (art. 38 k.c.). Zakwalifikowanie przez Sąd Apelacyjny działań członków zarządu pozwanej o przedstawionej wyżej charakterystyce jako pozornie zmierzających do zawarcia umów kredytowych w imieniu pozwanej nie stanowiło o naruszeniu art. 382 k.p.c. w związku z art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Hipoteka, jak wynika z art. 65 ust. 1 u.k.w.h., może być ustanowiona w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności pieniężnej wynikającej z określonego stosunku prawnego. To, że hipoteka może zabezpieczać wierzytelność przyszłą, jak o tym stanowi art. 68 ust. 1 u.k.w.h., nie oznacza, że może to być wierzytelność o dowolnej charakterystyce, z dowolnego stosunku prawnego, jaki może powstać między pewnymi podmiotami. Art. 65 ust. 1 u.k.w.h. jednoznacznie wskazuje na to, że już w chwili ustanowienia tego ograniczonego prawa rzeczowego dla zabezpieczającego w ten sposób wierzytelność i dla jej wierzyciela jasna ma być charakterystyka zabezpieczanej wierzytelności.

Hipoteka na nieruchomości L. w G. powstała w celu zabezpieczenia wierzytelności K. o zwrot kredytu udzielonego 13 czerwca 2014 r. Ł. R.. Wpis hipoteki o takim charakterze do księgi wieczystej ma konstytutywny charakter. Nie jest on jednak samodzielną podstawą powstania hipoteki. Uprzednia w stosunku do wpisu jest właściwa podstawa materialnoprawna jej powstania, a mianowicie umowa lub – w przypadku hipoteki przymusowej – orzeczenie sądu lub innego organu

upoważnionego do stosowania tej formy zabezpieczenia roszczeń. Wpis nie sanuje wadliwości materialnoprawnej czynności lub orzeczenia będących źródłem powstania hipoteki. Wada źródła, z którego wynika hipoteka, w zależności od jej charakteru lub stopnia nasilenia, może spowodować, że hipoteka nie powstanie, mimo jej wpisania w księdze wieczystej. Ujawnienie hipoteki w księdze wieczystej nie przesądza zatem o istnieniu tego prawa (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 10 grudnia 1993 r., I CRN 202/93; z 6 grudnia 2000 r., III CKN 179/99; z 26 czerwca 2020 r., I CSK 429/18). Akcesoryjny charakter hipoteki powoduje, że do zrealizowania przez wierzyciela hipotecznego wynikającej z jej ustanowienia odpowiedzialności właściciela obciążonej nieruchomości może dojść tylko o tyle, o ile będzie istnieć zabezpieczona nim wierzytelność. Wierzytelność oznaczona przez jej wysokość i stosunek prawny, z którego wynika, jako przedmiot zabezpieczenia hipotecznego, musi istnieć w czasie, gdy wierzyciel dochodzi zaspokojenia. Tej właściwości hipoteki nie przełamuje nadanie jej charakteru kaucyjnego na etapie ustanawiania.

W świetle ustaleń odnoszących się do przyczyn i skutków, jakie miały wyniknąć z umowy z 13 czerwca 2014 r. dla osób, które ją zawarły, trafna jest ocena Sądu Apelacyjnego, że oświadczenia Ł. R. oraz osób działających za powoda, złożone w związku z zawarciem tej umowy miały na celu stworzenie pozorów, że dojdzie między nimi do skutku umowa kredytowa (art. 83 § 1 k.c.). Oświadczenia te miały w istocie cel przestępczy, jakim było wyprowadzenie z K. środków na konto osoby trzeciej dla dokonanej czynności. co decydowałoby o nieważności umowy zawartej w wyniku ich złożenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2005 r., II CSK 174/05). Przyczyny zawarcia umowy z 13 czerwca 2014 r., okoliczności jej zawarcia i skutki, do wywołania których zmierzały osoby występujące przy tej czynności różniły ich działanie od tych scharakteryzowanych w wyroku Sądu Najwyższego z 13 marca 2015 r., III CSK 224/14. W sytuacji ocenianej w tym wyroku strony dążyły do zawarcia określonych umów z zamiarem spowodowania, że przez ich zawarcie uniemożliwią, a co najmniej utrudnią prowadzenia egzekucji wierzytelności przysługujących wielu podmiotom. W niniejszej sprawie osoby zaangażowane w czynność z 13 czerwca 2014 r. w ogóle nie zmierzały do zawarcia umowy kredytowej, chociaż taką nazwę i oprawę nadały dokonanej przez siebie czynności, składały oświadczenia świadomie bez zamiaru wywołania skutków

prawnych, które byłyby właściwe umowie kredytowej, a druga strona o tym wiedziała i na to się zgadzała. Ocena Sądu Apelacyjnego o pozornym charakterze umowy z 13 czerwca 2014 r. była zatem uzasadniona w świetle ustaleń dokonanych w sprawie.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 108 § 1 w zw. z art. 98 § 1, 1¹ i 3, arr. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Marta Romańska

[SOP]

[ms]